

ДИАХАТАР СЎРОВНОМАСИНИ ТЎЛДИРИШ АСОСИДА 2-ТУР ҚАНДЛИ ДИАБЕТ РИВОЖЛАНИШИ УЧУН ХАВФ ГУРУҲИНИ АНИҚЛАШ

Мухамедова Вазира Мукимовна

Андижон Давлат Тиббиёт институти, Госпитал терапия
ва эндокринология кафедраси Ю.Отабеков кўчаси 1-уй

Халимбеков Жасурбек Хақимбекович

Андижон Давлат Тиббиёт институти, Госпитал терапия
ва эндокринология кафедраси Ю.Отабеков кўчаси 1-уй

Матисаева Нодира Ақромжоновна

Андижон Давлат Тиббиёт институти, Госпитал терапия
ва эндокринология кафедраси Ю.Отабеков кўчаси 1-уй

Мавзунинг долзарблиги

Дунё бўйлаб 2-тур диабетнинг (КД 2) тарқалиши эпидемия даражасига етди ва барқарор ўсишда давом этмоқда. Халқаро қандли диабет федерацияси (IDF) экспертларининг маълумотларига кўра, дунёда 537 миллион киши қандли диабетга чалинган ва уларнинг сони тобора ортиб бормоқда. 541 миллион одамларда эса углевод алмашинуви бузилишлари мавжуд. Қандли диабет билан оғриган беморларнинг 90% дан ортиғи 2-тур қандли диабетга чалинган ва уларнинг ярмидан кўпи яширин касалликка эга. Беморлар сонининг прогрессив ўсиши diabetes mellitus (ДМ) билан бутун учун жиддий хавф туғдиради аҳолиси ва етакчи тиббий бири ҳисобланади ва ижтимоий соғлиқ муаммолари. Тахминан 75-80% қандли диабет билан касалланган одамлар юрак-қон томир касалликларидан ўлишади. 2-тоифа диабетга чалинган одамларда коронар хавфи мавжуд юрак касаллиги (ЧД) қолганларга қараганда 2-4 баравар юқори аҳоли. ереброваскуляр ва периферик хавф қон томир касалликлари ҳам сезиларли даражада юқори. Қандли диабет туфайли ерта ўлим ҳаётнинг тахминий қисқаришига олиб келади 12-14 ёш. Самарали бирламчи профилактика ДМ ривожланишининг олдини олишга қаратилган касалликнинг енг оқилона усули беморларнинг умр кўриш давомийлигини оширинг, уларнинг ҳаёт сифатини яхшилаш ва ижтимоий ҳолатни камайтиринг-иқтисодий харажатлар. Сўнгги йилларда 2-тур диабетнинг дебютдан олдин углевод алмашинувининг дастлабки бузилишлари

кузатилади нахорги гликемиянинг бузилиши (НГБ) ва глюкозага толерантликнинг бузилиши холатлари киради. (ГТБ)Бундай беморларда нафақат 2-тур диабет, балки баъзи маълумотларга кўра, юрак-қон томир касалликларини ривожланиш хавфи ортади.2-тур диабетнинг олдини олиш бўйича тадқиқотлар шуни кўрсатдики, турмуш тарзини ўзгартириш, тана вазнининг 5-10% га камайиши ва кучли жисмоний фаолият ушбу хавфларни камайтириши мумкин. Хавф остида бўлган шахсларни ўз вақтида аниқлаш ва улар орасида скринингни ташкил этиш латент 2-тур диабетни аниқлаш, шунингдек, зарур профилактика чораларини кўриш имконини беради.

Мақсад: - Андижон вилояти аҳолисида 2-тур диабет ривожланиши учун юқори хавfli гуруҳларни аниқлаш учун ДиаХатар сўровномасини тўлдириш асосида 2-тур қандли диабет ривожланиши учун хавф гуруҳини аниқлаш.

Материаллар ва усуллар: Андижон вилоятининг Мархамат туманида яшовчи 40 ёшдан ошган 1077 нафар қандли диабет билан оғримаган одамлар ўртасида углевод алмашинувининг бузилиши скрининги ўтказилди. Барча иштирокчилар ДиаХатар сўровномасини тўлдиришди. Барча иштирокчилар оғиз орқали глюкоза толерантлик тестини ўтказдилар.

Хавф остида бўлган шахсларни ўз вақтида аниқлаш ва улар орасида скринингни ташкил этиш латент 2-тур диабетни аниқлаш, шунингдек, зарур профилактика чораларини кўриш имконини беради.ДиаХатар сўровномасида ёш, тана массаси индекси (ТВИ), бел айланаси,сон айланаси (БА/СА), жисмоний фаоллик, кунига мева ва сабзавотларни истеъмол қилиш,антигипертензив терапия,COVID 19 билан хасталанганлиги ҳақида 16та савол мавжуд. Ҳар бир жавоб маълум миқдордаги баллар билан баҳоланади, уларнинг йиғиндиси 2-тур диабет хавфига тўғри келади (максимал мумкин бўлган балл - 26).Углевод алмашинувининг бузилиш даражасини баҳолаш Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг 1999/2006 йилги таснифига мувофиқ амалга оширилди. Барча иштирокчилар физик текширувдан ўтдилар, жумладан буй, тана вазни,(ТВИ), қон босими (АКБ).Анкетани тўлдириш жараёнида тўпланган баллар сонининг кўпайиши билан углевод алмашинуви бузилган одамларнинг улуши ортганлиги аниқланди 0-5, 6-10, 11-15, 16-20, 21 ёки ундан кўп.Жами 5 баллдан кам балл тўплаган гуруҳда углевод алмашинуви бузилишининг тарқалиши энг паст (23%), 2-тур диабет эса атиги 0,8% эди. 20 баллдан ортиқ балл тўплаганлар орасида углевод алмашинуви бузилишининг тарқалиши 56,9%, 2-тур диабет эса 13,1% ни ташкил этди.

Натижалар: олиб борилган тадқиқот натижаларига кўра углевод алмашинувини бузилиши 25,1% аҳолида аниқланди, бундан: қандли диабет 2 тури – 15,6%, нахорги гликемияни бузилиши – 7,4%, глюкозага тургунликни бузилиши 2,1%ни ташкил этди.

Хулоса: Ўрганилаётган аҳоли учун ДиаХатар сўровномаси 2-тур диабет ривожланиши учун хавф гуруҳини аниқлашга имкон берувчи ишончли воситадир. Ушбу сўровномада тўпланган баллар миқдори 2-тур диабет ва эрта углевод касалликларини аниқлаш ортади. ДиаХатар сўровномаси 2-тур диабетнинг ўн йиллик хавфини баҳолаш учун ишлаб чиқилган бўлса-да, ундан бир гуруҳ одамларни аниқлаш учун самарали фойдаланиш мумкин.

Калит сўзлар: 2-тур қандли диабет, углевод алмашинувининг бузилиши, скрининг, ДиаХатар сўровномаси.

Муаллиф хақида: Мухамедова Вазира Муқимовна-Госпитал терапия ва эндокринология кафедраси ассистенти. Телефон: +99890-203-87-10

